

Vogeloord

Op Texel huist de grootste lepelaarkolonie van Nederland. Logisch dat Wim Janszen deze nestbouwer voor de lens kreeg. De fotograaf uit Harderwijk bezoekt het Waddeneiland al sinds 1963. Hij bundelde zijn indrukken in "Texel, uniek vogeloord". Het fotoboekje, 48 pagina's dik, kost 4,95 euro. Wie 0341-412267 belt en 2,40 euro verzendkosten betaalt, krijgt het toegezonden.

Zwarte rat is een zwart gat

tekst Willem H. Smith
beeld Kenniscentrum Dierplagen en Van Eck Bedrijfs hygiëne, Eindhoven

De zwarte rat rukt op in Nederland en zorgt voor aanzienlijke overlast. Terwijl de overheid de bestrijding van de ziekteverwekker op zijn beloop laat, knagen de koorddansers bij duizenden lekker door.

Dat er in een stal 2000 zwarte ratten kunnen rondtrippelen, is geen wild verhaal. Mike Brooks ontdekte echter ook vrasporen op een onverwachte locatie: bij een dame in de woonkamer. „Daar had een dier een hapje peer genomen. Gewoon uit de fruitschaal.”

Uit soortgelijke meldingen leidt de bioloog van het Kenniscentrum Dierplagen (KAD) in Wageningen af dat het leefgedrag van de zwarte rat verandert. „Zodra een varkensbedrijf wordt geruimd, zoekt hij onderdak in de buurt. Het dier, dat een voorkeur heeft voor warme, droge plekken, belandt

steeds vaker in woonwijken. Als de beste klimt hij tegen muren en pijpen op en kruipt hij onder daken en op zolders, zelfs van nieuwbouwhuizen. Dat maakt bestrijden een stuk lastiger.”

Rattus rattus, van oorsprong een tropenbewoner, houdt zich al langere tijd in Nederland op, in havens bijvoorbeeld. Maar de populatie neemt toe. „In delen van Brabant en Limburg is inmiddels sprake van een plaag. Ook boven de rivieren duikt het dier nu op. Zo krijgen we uit Drenthe al meldingen.”

De oorzaak van deze opmars is voorspog onduidelijk. De beschikbaarheid van voer en schuilplekken speelt wellicht een rol. Brooks: „We bieden de zwarte rat steeds gunstiger leefomstandigheden. Gebouwen zijn beter geïsoleerd, ons vee krijgt hoogwaardig voedsel. Daardoor

Oudere dieren laten eerst de jongen nieuwe situaties verkennen

overleven zwakke, vaak jonge ratten.”

De klimaatverandering draagt mogelijk bij aan het succes. „In warmere zomers verplaatsen zwarte ratten zich gemakkelijker via het vrije veld naar andere objecten. Sowiesso liften ze mee met vee- en voertransporten naar gebieden waar nog weinig concurrentie is van soortgenoten of bruine ratten.”

Van 1955 tot tien jaar geleden werd de verspreiding van de zwarte rat nauwkeurig bijgehouden. KAD-directeur Nico Vonk betreurt het dat het Rijk de landelijke registratie afschafte en

de bestrijding decentraliseerde. „Veel gemeenten geven daar geen hoge prioriteit aan. Ook de meldplicht bestaat niet meer. Sindsdien is onduidelijk waar de dieren zich bevinden en hoe groot de populatie is. De zwarte rat is een zwart gat.”

Het ontbreken van een gecoördineerde aanpak is vragen om problemen, aldus Brooks. „De prachtige bestjes knagen door ventilatieroosters, isolatieplaten, elektriciteitskabels en waterleidingen, vreten op jaarbasis een berg eten en bederven met hun uitwerpselen voorraden.” Daarnaast wordt de slanke

acrobaat in verband gebracht met beruchte veeziekten, zoals varkenspest en mond-en-klauwzeer. Vonk benadrukt dat de mens eveneens voorzichtig moet zijn met de verspreider van de pestbaci, die ooit miljoenen mensen het leven kostte. „Zowel de zwarte als de bruine rat kan drager zijn van een hantavirus-type dat ernstige nierschade kan veroorzaken. Recent onderzoek van het RIVM wijst uit dat de zwarte rat bovendien resistente MRSA-bacteriën kan verspreiden. Zijn mogelijke rol bij Q-koorts wordt op dit moment onderzocht.”

Hoe groter het leefgebied van de zwarte rat, des te meer kans van overdracht van schadelijke ziekteverwekkers. Het is volgens de KAD-directeur niet zonder reden dat de Wereldgezondheidsorganisatie overheden ertoe oproept de zwarte rat nationaal aan te pakken. „Geen enkel ministerie neemt daartoe het voortouw. Van belang is een meetnet om de verspreiding in kaart te brengen. Als onafhankelijk kenniscentrum kunnen wij de coördinatie handen en voeten geven.”

Opdrachtgevers en ongediertebestrijders moeten intensief samenwerken en in een grote

regio actief zijn. Het verdelgen is specialistenwerk, weet Brooks. „De zwarte rat is kieskeurig en argwanend en daardoor moeilijker te bestrijden dan zijn bruine neef. Je moet eerst een favoriet hapje aanbieden. Pas na een tijdje voeg je aan dat lokaas gif toe. Maar als er een buikpijn krijgt, vreten soortgenoten niet meer van dat voer. Dan moet je iets anders voorschotelen.”

Lukraak klemmen zetten heeft geen zin. „Je benut juist veelgebruikte looproutes, herkenbaar aan keutels en vetvegen van buiksmeer. De eerste tijd vang je vooral jonge dieren. Oude ratten kijken blijkbaar de kat uit de boom; ze sturen jonkies op nieuwe situaties af om de zaak te verkennen.”

Preventieve maatregelen zijn verstandig. Brooks: „Voorkomen is beter dan genezen. Dicht gaten af. Maak muren glad. Maai gazons en bermen, zodat ratten geen beschutting hebben en daardoor minder snel zullen migreren. Zorg ook dat ze 's nachts niet het voer van huisdieren kunnen oppeuzelen. Voordat je het besef zit je met een legertje ratten opgescheept.”

>>>kad.nl

milieumeter

tekst Evert Barten

Reinier van den Berg (47), Bennekom weerman bij MeteoConsult en nieuwe columnist van deze krant

Auto of openbaar vervoer?

„Eigenlijk altijd de auto, een Toyota Avensis, waarmee ik zo'n 30.000 kilometer per jaar rijd. Wel maak ik, voordat ik op pad ga, bewust de afweging tussen auto en openbaar vervoer. Daarnaast fiets ik meestal naar het werk. De auto rijdt op benzine, maar ik had liever een elektrisch voertuig gehad. Helaas zijn die niet te betalen.”

Vliegtuig of hogesnelheidstrein?

„Voor Parijs is de keuze niet zo moeilijk: uiteraard de trein. Verder kom ik alleen tijdens vakanties in het buitenland. Dan is de auto toch echt het meest praktisch.”

Gloeilamp of spaarlamp?

„Thuis spaarlampen, op het werk zijn we bezig de tl-verlichting te vervangen door een energiezuinige variant.”

Groene of grijze stroom?

„Ik ben groot voorstander van groene stroom. Bij MeteoConsult probeer ik mijn collega's ook te overtuigen van het nut ervan.”

Douche of ligbad?

„Na vijf minuten ben ik wel schoon; douchen dus. Er staat een prachtig ligbad, maar de keren dat ik daarin lig zijn op de vingers van één hand te tellen.”

Een boodschap 1 kilometer verderop. Op de fiets?

„Zeker. Alle boodschappen doen we met de fiets, hoewel we er dan drie of vier keer uit moeten.”

Rentmeesterschap. Wat betekent dat voor u?

„Dat ik als christen meer en meer wil leven naar het groene hart van God. Het is puur Bijbels om ons in te zetten voor het welzijn van de natuur om ons heen. We zijn op het moment ons bedrijf aan het doorlichten op milieugebied. Als aanjager van dat project hoop ik dat we een paar flinke slagen kunnen maken. Heel praktisch dus.”

citaat

„De klimaatbeweging hoeft zich nooit te verantwoorden voor het smijten met miljarden.”

Syp Wynia, columnist Elsevier (16 januari)

nieuws

In Finland leven naar schatting 2000 lynxen, 400 meer dan een jaar geleden. Het ministerie van Land- en Bosbouw reageerde verrast op deze snelle groei en heeft besloten het afschot van deze katachtigen op te schroeven van 220 tot 340 stuks. Het besluit houdt verband met het feit dat steeds meer jonge lynxen in bewoonde gebieden opduiken, in de hoop daar voedsel te bemachtigen. Wellicht omdat de hazenstand in de Finse bossen momenteel aan de lage kant is.

kalender

De hermelijn

Wat heeft klimaatverandering met de hermelijn te maken? U weet wel, dat schichtige, slanke roofdiertje dat zich maar zelden laat zien en dat komt ook omdat hij zeldzamer wordt. De hermelijn (Mustela erminea) lijkt erg veel op zijn neef, de wezel. Da's ook zo'n felle rakker, maar die is kleiner en heeft geen lange staart met zwarte punt. En in de winter kleurt de wezel niet van bruin wit. Precies vanwege die winterse kleur zijn hermelijnen interessant voor klimatologen. Want het lijkt erop dat ze steeds moeizamer wit kleuren zodra de winter nadert. Nederlandse onderzoekers zijn nog druk aan het tellen en rekenen en hopen dit voorjaar uitsluitend te geven over hoe het echt zit. Maar een beetje weten doen ze het al: als de opwarming zo doorgaat, wordt het nooit meer als vroeger met onze hermelijn.

>>>refdag.nl/groen voor meer 'groene' artikelen